

MAĎARSKÉ KRÁĽOVSKÉ HONVÉDSTVO¹ VERZUS ČESKOSLOVENSKÉ OPEVNENIA - K PROBLÉMOM INTERAKCIE

PETER CHORVÁT

CHORVÁT, P.: The Hungarian Royal Army versus Czechoslovak fortifications- in the questions of interaction. *Vojenská história*, 1, 12, 2008, pp. 47–69, Bratislava.

In the study the author deals with the questions of the interaction between two decisive subjects that form an inseparable part of the so-called Czechoslovak crisis in 1938. The work consists of several themed -aligned chapters, whilst the author has used the accessible archive material from Hungarian, Czech and Slovak provenience, the contemporary press releases as well as the relevant special literature to compile it. He starts with acknowledging the public with the build-up of Czechoslovak fortifications in Slovakia and Carpathian Ruthenia in the 30s of the 20th century. He observes the fortification process in the space and time relation, and that is from 1933 up to 1938. Moreover, he mentions some weaknesses of the fortification system, such as insufficient field fortifications of the region Carpathian Ruthenia, and the drawbacks in the training of the troops in the fortifications and some others. He draws the attention to the military value of the Hungarian Royal Army in 1938 with some residues to the past.

Military history. Czechoslovakia. The year 1938.

*Netreba im kanón ani gúl,
Stačí iba povel maďarský,
Keď príde Horthyho vojak...*

Citovaný úryvok dobovej vojenskej piesne,² ktorá bola roku 1938 v Maďarsku pomerne populárna (podobne ako pieseň *Megállj, megállj kutya Szerbia...* roku 1914 – pozn. P. Ch.), navonok deklaruje nemalé sebavedomie maďarskej armády koncom 30. rokov 20. storočia. V porovnaní s týmto umeleckým prejavom, ktorý, pochopiteľne, nemožno

1 V texte štúdie budeme ďalej pre zjednodušenie používať synonymný výraz maďarská armáda.

2 Text tejto vojenskej pochodovej piesne sa v publikovanej podobe vyskytuje vo viacerých variantoch. Pieseň bola, mimochodom, aj súčasťou divadelných predstavení s revizionistickým obsahom a je zaznamenaná aj v reportážnom, propagandistickom filme *Észak felé*. Pieseň si napríklad spievali aj maďarskí vojaci 7. roty, III. práporu 2. pešieho pluku, pochádzajúci na odstúpenom území Slovenska v úseku Štúrovo – Salka – Želiezovce, ktorí na postupe prišli do kontaktu aj s československými opevneniami. Text piesne bližšie pozri: *A 2/7 század bevonulása a felszabadított Felvidékre*. Budapest 1939, s. 22.

brať doslova, však zostávala reálna bojová hodnota tejto armády v spomínanom roku diametrálne odlišná.

V kontraste s maďarskými plánmi na revíziu Trianonskej mierovej zmluvy koncom 30. rokov 20. storočia, na ktorých svojou individuálnou mierou participovala aj armáda, ako aj úsilím o rektifikáciu hraníc, je nutné na druhej strane uviesť dôležitý vojenský symbol štátov Malej dohody, ktorým v rovnakom čase boli pohraničné opevnenia.³

Cielom tejto štúdie je charakterizovať interakciu dvoch dôležitých dobových vojenských veličín, a to maďarskej armády a československých opevnení vybudovaných v pohraničí Slovenska a Podkarpatskej Rusi. Konkrétne to znamená, že sme sa popri základnom prehľade výstavby týchto opevnení na vtedajších československo-maďarských hraniciach zamerali na niekoľko tematických okruhov.

V prvom rade to bol stav maďarskej armády v roku 1938 s dôrazom na tie zložky jej zbraňí, ktoré mohli aktívne „vystupovať“ pri eliminácii sily československých opevnení (ťažké delostrelectvo, obrnená technika, vojenské letectvo, paradesantné jednotky a špeciálne pešie útočné družstvá). Uviedli sme ich bližšiu charakteristiku s určitými rezíduami do minulosti. Pozornosť sme pritom obrátili aj na dôležitý vojenský faktor, ktorý všeobecne nemožno takisto podceňovať, a tým bolo maďarské vojenské spravodajstvo.

Ďalej sme sa usilovali podrobnejšie interpretovať maďarské diverzné operácie s cieľom preniknúť líniami československých opevnení do vnútrozemia, ktoré boli v období októbra 1938 realizované jednak jednotkami riadnej maďarskej armády, ale i polovojenskými oddielmi „Rongyosgárda“.

V nasledujúcich kapitolách sme uprednostnili už chronologické hľadisko. Bola to Viedenská arbitráž, teda nie vojnový konflikt, ktorá znamenala stratu väčšiny vybudovaných opevnení na Slovensku a Podkarpatskej Rusi vôbec. Ich následná, postupná likvidácia, realizovaná z viacerých dôvodov, bola posledným momentom v interakcii maďarská armáda verus československé opevnenia.

Pri tvorbe štúdie sme vychádzali predovšetkým z viacerých maďarských archívnych prameňov, bohatej maďarskej odbornej, populárno-náučnej i spomienkovej literatúry, ale aj z dobovej tlače.

Domnievame sa, že spracovaním týchto materiálov prispievame k hlbšiemu poznaniu vojenskej situácie v období jesene roku 1938 v otázkach obrany Československej republiky. Maďarská armáda, ktorej jednotky v septembri 1938 takisto stáli na hraniciach Československej republiky, bola totiž pre československú brannú moc kvalitatívne i kvantitatívne odlišným súperom ako nemecký Wehrmacht.

PREHLAD VÝSTAVBY ČESKOSLOVENSKÝCH OPEVNENÍ NA HRANICIACH S MAĎARSKOM V SÚRADNICIACH PRIESTORU A ČASU (1933 – 1938)

Dĺžka spoločnej štátnej hranice Československej republiky a Maďarského kráľovstva v medzivojnovom období predstavovala 832 kilometrov. V období 20. rokov 20. storočia

3 V Sedmohradsku sa postupne od roku 1937 budovala rumunská Karolova línia. V Bážke, Srieame, v priestore Baranje a na ďalších úsekoch juhoslovansko-maďarského pohraničia stáli juhoslovanské opevnenia „Rupnikovej“ línie. Nakoniec na juhu Slovenska a Podkarpatskej Rusi boli vybudované opevnenia československé. Informatívne o rumunskej Karolovej línii v Sedmohradsku pozri heslo: Károly – vonal. In: *Magyarország a második világháborúban*, Lexikon A – Zs. Budapest 1996, s. 206. Juhslovanskými opevneniami sa podrobne zaoberá práca: HABRNÁL, M. a kol.: „Rupnikova línie“ a ostatní jugoslávská opevnění z let 1926 – 1941. Dvůr Králové nad Labem 2004.

boli dôvody ochrany sledovaného priestoru hraníc predovšetkým hospodárske. Aj v pohraničných regiónoch, v ktorých neskôr boli vybudované opevnenia, dochádzalo k pašovaniu rôznych druhov komodít, k čomu neskôr prispela aj svetová hospodárska kríza.

Ešte v priebehu roka 1933, teda len niekoľko mesiacov po nástupe Adolfa Hitlera k moci v Nemecku, boli v Československej republike vybudované prvé stále fortifikačné stavby vôbec. Domnievame sa, že ich fyzická výstavba súvisela práve s touto zmenou vojensko-politickej situácie v stredoeurópskom regióne.

Je však zaujímavé, že táto fortifikačná aktivita nebola realizovaná na vtedajších hraniciach Československej republiky s Nemeckom, ale v strategicky rovnako dôležitom priestore bratislavského predmostia, ktoré sa svojimi „dvoma päťami“ dotýkalo aj hraníc s Maďarskom.

Výstavba týchto prvých stálych opevnení, realizovaná v rokoch 1933 – 1934 na podnet gen. Josefa Šnejdárka, bola improvizáciou, uskutočnenou pred oficiálnym konštituovaním orgánu Riaditeľstva opevňovacích prác (ŘOP) v roku 1935. Prvých deväť vybudovaných atypických objektov predstavovalo akési „prvé stráže“, teda akúsi kosť obrany bratislavského predmostia.⁴ Podľa I. Vondrovského bolo opevnenie predmostia namierené v tejto dobe zrejme skôr proti Maďarsku, než proti neutrálnemu Rakúsku.⁵ V tejto súvislosti však nachádzame správny predpoklad budúcej európskej koalíčnej vojny v citovanej Taktickej štúdií o obrane bratislavského predmostia z roku 1934: „Myslím, že by nebylo účelno rozlišovať zde mezi M(adarskem) a R(akouskem). V západní a střední Evropě není izolovaný válečný konflikt možný. V koaliční evropské příští válce půjdou R a M s Německem proti nám, at jsou tam u vesla vlády jakékoliv...“⁶

Vo fortifikačných prácach na území Slovenska sa po tomto kroku pokračovalo už v réžii konštituovaného Riaditeľstva opevňovacích prác. Je pritom zaujímavé, že ešte v apríli 1936 ohľadom opevnenia hraníc s Maďarskom (s výnimkou bratislavského predmostia – pozn. P. Ch.) nevládla jednota. Svedčí o tom informácia generála Silvestra Bláhu v správe o dôležitom rokovaní Najvyššej rady obrany štátu vo veci budovania opevnení, ktoré prebehlo 27. apríla 1936. Z tejto správy sa, okrem iného, dozvedáme, že už v roku 1935 žiadal Štefan Osuský vybudovať opevnenia na hranici s Maďarskom – „*věc vojensky pochybenou, měl však pro ní politické důvody, které třebaš nutno uznati*“.⁷

Definitívne bolo v tejto veci rozhodnuté v programovom dokumente, ktorý pod názvom *Zpráva náčelníka hlavního štábu o budování stálého opevnění* 2. júna 1936 vypracoval riaditeľ opevňovacích prác gen. Karel Husárek. Podľa tohto dokumentu sa mali stavať opevnenia na hranici s Maďarskom.⁸ Plánovanie opevnenia hraníc s Maďarskom ľahkým, resp. ťažkým opevnením, bolo súčasťou aj *Programu opevnění* z 9. novembra 1937 a ďalších programových dokumentov vo veci budovania opevnení, ktoré reagovali na zmenenú vojensko-politickú situáciu po anšluse Rakúska v marci 1938.⁹ Nakoľko existovala disproporcia medzi plánmi a realitou v budovaní týchto fortifikácií, budeme sa ďalej zaoberať len reálnou fyzickou výstavbou opevnení na hraniciach s Maďarskom.

4 Vojenský historický archív Bratislava (ďalej len VHA Bratislava), Bratislavské predmostí – Taktická studie, K č. j. 12 280/Taj. 3 op. 1934. fond Zemské vojenské veliteľství Bratislava 1934, šk. č. 118.

5 VONDROVSKÝ, I.: *Opevnění z let 1936 – 1938 na Slovensku*. Dvůr Králové nad Labem 1993, s. 4.

6 VHA Bratislava, Taktická studie, ref. 4.

7 STEHLÍK, E.: Československé opevňovací programy 1936 – 1938. In: *Historie a vojenství*, 54, 2005, č. 1, s. 7.

8 Tamže, s. 8.

9 Bližšie pozri: STEHLÍK, ref. 7, s. 4-28; STEHLÍK, E.: Československé opevňovací programy 1936 – 1938 (II. část – dokončení). In: *Historie a vojenství*, roč. 54, 2005, č. 2, s. 50-60.

Úseky opevnení I a II, tvorené ľahkými pevnostnými objektmi vzor 36 a neskôr modernejšími ľahkými objektmi vzor 37, boli na výstavbu zadané výnosom MNO č. j. Taj. hl. št. ŘOP 15 830 v novembri 1936.¹⁰ Išlo o opevnenia Šiah a Želiezoviec, situovaných v blízkosti štátnej hranice s Maďarskom. Bol to priestor, ktorého význam bol preverený už počas vojny s Maďarskou republikou rád v roku 1919 a o ktorý vtedy prebehli tvrdé boje.

Treba zdôrazniť, že opevnenia Šiah a Želiezoviec boli československým velením veľmi dobre geograficko-strategicky vytipované. Aj vzhľadom na to, že potenciálny nepriateľ – maďarská armáda – skutočne ešte pred Mníchovskou dohodou v tomto regióne plánoval ofenzívnu operáciu.¹¹ Jej príprava bola zverená budapeštianskej I. kombinovanej brigáde, napriek protestom jej veliteľa (gen. Vilmos Nagy – pozn. P. Ch.), ktorý reálne pripúšťal alternatívu neúspechu celej akcie. Prekonanie hraničnej rieky Ipel sa pritom malo udiť v pohraničnom úseku Šahy – Balážske Ďarmoty (Balassagyarmat).¹²

Ešte v decembri 1936 sa tiež začali nové fortifikačné práce v bratislavskom predmestí, kde sa začala výstavba ťažkých opevnení. Konkrétne sa tu začali práce na výstavbe siedmich izolovaných pechotných zrubov.

Po fyzickej výstavbe týchto dôležitých úsekov sa v apríli, resp. v máji 1937, začali budovať tri ťažké izolované pechotné zruby aj v Komárne.

Môžeme zdôrazniť, že spomínané úseky opevnení v Bratislave, Komárne a v Želiezovciach, resp. v Šahách, vytyčovali strategicky dôležitý trojuholník Bratislava – Komárno – Nitra. Fortifikačné práce na jar roku 1937 pokračovali so stúpajúcou intenzitou a začali sa opäť v Poiplí – v teritoriálnej kompetencii bratislavského VII. zboru československej brannej moci.

Počas roka 1937 takto v tomto pohraničnom regióne „vyrástol“ úsek III, situovaný v priestore Balogu nad Ipľom, ale aj ďalšie úseky. Bol to úsek IV (Želovce), V (Bušince), VI (Kalonda), VII (Radzovce) a bolo vybetónovaných aj 16 objektov úseku VIII (Bajtava).¹³

Rok 1937 však konečne priniesol aj opevnenie na území košického VI. zboru. Opevnený bol priestor južne od Rimavskej Soboty, a to tromi úsekmi opevnenia – RS I, RS II a RS III. Obranu „metropoly východu“ – Košíc v roku 1937 dočasne zabezpečovali vybetónované objekty úsekov K II (Čaña), K III (Čečejojce) a K IV (Žďaňa).¹⁴

Pri hodnotení realizovaných opevňovacích prác za rok 1937 môžeme konštatovať, že hlavné smery ohrozenia nepriateľským (maďarským – pozn. P. Ch.) útokom boli prehradené, hoci nesúvislými pevnostnými úsekmi. Úseky ľahkých opevnení vybudovaných v tomto roku početne predstavovali približne 400 objektov.¹⁵

V roku 1938 sa pokračovalo v prácach na začatých úsekoch opevnenia, avšak s ešte väčším pracovným tempom ako v roku 1937. Vybudované boli takisto nové pevnostné úseky, k čomu prispela aj zmenená strategická situácia Československej republiky po anšluse Rakúska.

10 Vojenský historický archiv – Vojenský ústřední archiv Praha (ďalej len VHA-VÚA Praha), Velitelství VII. sbor. oblasti, Č. j. 84 157 Přehled stavu prací na stavbách I. o. ke dni 1. října 1938. fond VÚBPS, velitelství „Štefánik“, šk. 32.

11 Hadtörténelmi Levéltár Budapest (ďalej len HL Budapest), ÖRY, K.: A Horthy-hadsereg megszálló tevékenysége és közigazgatása dél-Szlovákia átcsatolt területein /1938. november 5-től 1938. december 21-ig. fond Tanulmánygyűjtemény (ďalej len TGy), sign. 2680, s. 4-5.

12 Tamže, s. 5.

13 Příloha k Čj. 2144/taj. hl. št. ŘOP. 1938. Za poskytnutie tohto dokumentu úprimne vďačíme MUDr. Tomášovi Svobodovi.

14 Tamže.

15 Tamže.

Na výstavbu tak boli zadané aj nové úseky, pričom v najviac ohrozených priestoroch (Poiplie, región Košíc, priestor Rimavskej Soboty – pozn. P. Ch.) bola realizovaná aj výstavba druhej línie pevnosti – tzv. hlavného obranného pásma.

V Poipli boli v roku 1938 zadané a vybudované úseky IX (Lontov) až XXIII (Ipeľský Sokolec), naprojektované ako úseky krycieho pásma (tzv. prvých stráží) i hlavného obranného pásma.

V doposiaľ neopevnenom pásme v priestore medzi Tornaľou a Rožňavou boli v roku 1938 takisto vybudované nové pevnostné úseky. Doplnená bola aj obrana Košíc a s výstavbou sa pokračovalo aj ďalej na východ – na juhu Východoslovenskej nížiny od obce Michalany.¹⁶

Na teritóriu Podkarpatskej Rusi však boli v roku 1938 napriek pôvodným plánom vybudované len dva pevnostné úseky. Išlo o úseky U I (Čop) a úsek U III (Berehovo).

Stručne rekapitulujúc fortifikačnú aktivitu na československých hraniciach s Maďarskom v sledovanom období rokov 1933 – 1938 môžeme povedať, že ťažké opevnenia boli vybudované v bratislavskom predmostí a v Komárne. Lahké objekty boli zase postavené takmer súvisle v jednotlivých pevnostných úsekoch od ústia Ipla do Dunaja až po Berehovo na Podkarpatskej Rusi.

Je pravdou, že význam stáleho opevnenia smerom na východ klesal. Opevnenie na Podkarpatskej Rusi svojimi 53 pevnostkami bolo skôr symbolické, s tým, že sa medzi jednotlivými objektmi vyskytovali aj širšie „medzery“.

Ďalej musíme zdôrazniť, že v priestore medzi obcou Šíd (východne od Filakova) a pustou Hodoš pri Hodejove (južne od Rimavskej Soboty) – teda na styku územnej kompetencie VII. a VI. zboru československej brannej moci – nebol pravdepodobne do konca septembra 1938 vybudovaný žiadny objekt.

Číselné údaje o vybudovaných objektoch opevnenia na Slovensku sa všeobecne rôznia. Lahkých objektov vzor 36 bolo Zemským vojenským veliteľstvom v Bratislave vybudovaných približne 42, iné pramene hovoria až o 62 objektoch.¹⁷

Rozličné sú aj číselné údaje o počte lahkých objektov vzor 37. M. Čaplovič uvádza 1 777 – 1 810 objektov vybudovaných v kompetencii VI. a VII. zboru.¹⁸

I. Vondrovský k počtu lahkých objektov vôbec publikoval obdobné číslo, približne 963 objektov pri VII. zbere a približne 847 objektov pri VI. zbere.¹⁹

Ťažké opevnenie sa napriek pôvodným plánom realizovalo len v dvoch lokalitách. Tri izolované pechotné zrubu boli vybudované v Komárne s cieľom ostreľovať relevantný tok Dunaja a chrániť komunikácie vedúce cez rieku do Maďarska. V bratislavskom predmostí bolo vybudovaných deväť tzv. starých pevností a sedem izolovaných pechotných zrubov. V sledovanom priestore existovali však aj ďalšie pevnostné objekty, ktoré spĺňali kritérium ťažkého opevnenia.

Je známe, že existovali ďalšie plány opevnenia hraníc Slovenska vôbec, tieto sa však v dôsledku rýchleho spádu politických a vojenských udalostí v roku 1938 už nerealizovali.

Koncom septembra 1938, po vyhlásení všeobecnej mobilizácie, obsadili vybudované

16 Jednotlivé pevnostné úseky s počtom ich objektov pozri: VONDROVSKÝ, ref. 5, s. 59-60.

17 Porovnaj: RÁBOŇ, M. – SVOBODA, T. a kol.: *Československá zed. Stálá opevnení z let 1935 – 1938*. Praha 1993, s. 14; MINAŘÍK, P. – ŠRÁMEK, P.: Představy velení československé armády o obraně Slovenska za mnichovské krize na podzim 1938. In: *Vojenská historie*, roč. 2, 1998, č. 3, s. 79.

18 HRONSKÝ, M. – KRIVÁ, A. – ČAPLOVIČ, M.: *Vojenské dějiny Slovenska, IV. svazek, 1914 – 1939*. Bratislava 1996, s. 202.

19 VONDROVSKÝ, ref. 5, s. 59-60.

opevnenia na hraniciach s Maďarskom útvary zmobilizovanej 3. československej armády (Krycí názov „Štefánik“).²⁰

MAĎARSKÁ ARMÁDA V ROKU 1938 A JEJ PROSTRIEDKY PROTI OPEVNENIAM

Maďarské kráľovské honvédstvo, ako znel oficiálny názov dobovej maďarskej armády, bolo ozbrojenou silou Maďarského kráľovstva v rokoch 1920 – 1945. Transformovalo sa z tzv. Národnej armády, ktorú založil admirál M. Horthy 10. júna 1919.²¹ Po rozpade maďarskej Červenej armády ostala spomínaná Národná armáda jedinou brannou mocou v krajine.

V súvislosti s reštauráciou kráľovstva bol pre túto armádu od 1. apríla roku 1920 zavedený názov Maďarská kráľovská armáda, od začiatku roka 1922 sa zaviedlo nové pomenovanie – Maďarské kráľovské honvédstvo.²²

V intenciách relevantných článkov Trianonskej mierovej zmluvy²³ nesmela sila maďarskej armády prekročiť stav 35 000 vojakov z povolania. Konkrétne šlo, vzhľadom na vojenské útvary, o sedem tzv. kombinovaných brigád a ďalšie útvary podliehajúce hlavnému veleniu (tri ženijné prápory, štyri delostrelecké batérie a štyri jazdecké pluky).²⁴ Trianonská mierová zmluva zároveň maďarskej armáde zakazovala disponovať vzdušnými, námornými (riečnymi), tankovými a chemickými útvarmi, ako aj inými jednotkami s útočným charakterom.²⁵ Generálny štáb podľa tejto zmluvy takisto nesmel existovať, pričom jestvovali aj ďalšie obmedzenia.

Maďarsko sa tieto tvrdé sankcie usilovalo v medzivojnovom období negovať vytvorením tajných vojenských orgánov, ktoré podliehali rôznym civilným ministerstvám.²⁶

Ďalší rozvoj maďarskej armády bol následne možný po odchode Dohodovej vojenskej kontrolnej komisie dňa 31. marca 1927.

5. marca 1938 bol v Győri prijatý nový program kvalitatívneho a kvantitatívneho rozvoja armády s krycím názvom „Huba“, ktorý evidoval predchádzajúci plán „Előd“ z roku 1932.²⁷

Oficiálne bol Maďarsku povolený neobmedzený rozvoj ozbrojených síl v auguste 1938 dohodou na konferencii malodohodových štátov v juhoslovanskom meste Bled.

Maďarsko v septembri 1938 nepredstavovalo natoľko vážneho súpera, ktorý by dokázal reálne individuálne ohroziť územie východnej polovice Československej republiky.²⁸

Na tomto mieste sa, ako už bolo v úvode uvedené, hlbšie zameriame na tie zložky zbra-

20 K tejto problematike bližšie pozri: ČAPLOVIČ, M.: Septembrová mobilizácia čs. armády 1938 s dôrazom na Slovensko. In: *Slovensko vo vojnách a v konfliktoch v 20. storočí*. Zborník referátov z vedeckej konferencie v Bratislave 15. – 16. októbra 2002. Bratislava 2003, s. 75-116.

21 Magyarországnak a második világháborúban, Lexikon A – Zs. Budapest 1996, s. 171.

22 Tamže, s. 172.

23 Najdôležitejšie vojenské ustanovenia Trianonskej mierovej dohody sú citované napríklad aj v populárno-náučnej práci: SZÉNÁSSY, Z.: *Komáromi m. kir. 22. gyalogezred*. Komárom 2000, s. 6-9.

24 Magyarországnak, ref. 21, s. 172.

25 Tamže.

26 Napríklad pod ministerstvom obchodu existoval tzv. Vzdušný úrad, ktorý bol rámcom pre výstavbu vojenského letectva. Tzv. Policajná výcviková škola patriaca pod ministerstvo vnútra zase slúžila ako „plášťik“ pre maďarské pancierové a železničné vojenské útvary. Takýmto civilným „maskovaním“ boli kryté aj ďalšie zložky zbraní maďarskej armády.

27 ČAPLOVIČ, ref. 20, s. 99.

28 ČAPLOVIČ, ref. 20, s. 100.

ní maďarskej armády, ktoré boli v roku 1938 schopné ohroziť, eliminovať, resp. aj ničiť nepriateľské opevnenia.

Ustanovenia Trianonskej mierovej zmluvy sa všeobecne vzťahovali aj na delostrelectvo. Maďarskej armáde bolo v stave ponechaných 105 kusov húfníc kalibru 105 mm. Delostrelectvo stredného kalibru (105 – 150 mm) a ťažké delostrelectvo (nad 150 mm) malo v budúcnosti úplne absentovať v jej výzbroji.²⁹

Podmieňovací spôsob slovesa v súvislosti s delostrelectvom stredného a ťažkého kalibru je na mieste. V medzivojnovom, „trianonskom“ Maďarsku boli totiž viaceré takéto zbrane, vrátane piatich kusov povestných rakúsko-uhorských mažiarov kalibru 305 mm, produkovaných v plzenskej Škode, starostlivo ukrývané pred zrakmi dohodovej kontrolnej komisie.³⁰

Pôvodne tieto mažiare nepatrili k jednotkám uhorského honvédskeho delostrelectva. Na konci 1. svetovej vojny viac-menej náhodou zostali na území rozpadávajúceho sa Uhorska. Začiatkom 30. rokov 20. storočia však ich stav nebol uspokojivý, pričom do nich zrejme chýbala munícia.³¹

Stále aktuálna otázka revizionistických nárokov však bola podmienená aj výstavbou kvalitného (najmä ťažkého) delostrelectva, ktoré by bolo schopné aktívne a s úspechom vystúpiť voči pohraničným železobetónovým opevneniam, nielen na južnom Slovensku, ale napríklad aj v Sedmohradsku.³²

Nakoľko vlastná výroba takýchto zbraní nepripadala do úvahy a ani s ňou neboli predchádzajúce skúsenosti, bolo nutné obrátiť sa na zahraničného dodávateľa. Maďarské velenie uvažovalo hlavne o Nemecku, Taliansku alebo o Švédsku.

Na rokovaní taliansko-maďarskej zbrojnej podkomisie v júni roku 1934 bola takto „nadhodená“ aj otázka nákupu moderných talianskych húfníc kalibru 210 mm. Trvalo však viac než štyri roky, kým sa táto myšlienka premenila na skutočnosť. Ešte v polovici roka 1938 maďarská strana upresnila svoje požiadavky na dodávku streliva pre tieto zbrane. K pôvodnému triestivému granátu bol vybraný aj deštruktívny granát s hmotnosťou 107 kilogramov. Takto boli tieto húfnice predurčené na úlohu zbraní proti opevneniam.

V období pred Viedenskou arbitrážou sa však v Maďarsku tieto húfnice nenachádzali, nehovoriac o výcviku ich obslúh. Hoci podľa pôvodnej zmluvy mali byť zbrane dodávané postupne od polovice decembra 1938, prvý kus bol do Maďarska vyexpedovaný až v máji 1939. Teda po Viedenskej arbitráži.

V roku 1938 sa Maďari snažili rozšíriť svoj delostrelecký arzenál aj delami inej proveniencie. Maďarský Vojenský technický ústav (Haditechnikai Intézet – HTI) napríklad inicioval získanie ľahkých húfníc Bofors kalibru 105 mm, ktoré však mali byť najprv vyskúšané.³³

Vývin maďarských obrnených jednotiek všeobecne bol zložitý, podobne ako sme to sledovali pri ťažkom delostrelectve a v podstate pri všetkých zložkách zbraní maďarskej armády. Rámcom pre ich vznik sa stala už uvedená Policajná výcviková škola (Rendőrújonciskola – RUISK, pozn. P. Ch.). Táto škola sa, mimochodom, stala „kolískou“ pre všetky neskoršie maďarské pancierové útvary.

29 KOVÁCS, V.: A magyar királyi honvédség nehéztüzérsége. <http://www.haditechnika.hu/Archivum/199502/P22%5Cindex.htm>

30 Tamže.

31 Tamže.

32 Tamže.

33 HL Budapest, M. kir. honvéd Haditechnikai Intézet. 15947. szám eln. H. T. I. 1938, Korszerű 10, 5 cm könnyű tarack rendszerezésére. fond Vezérkar főnöke, sign. 3137 eln. 1. vkf. osztály.

Pri získavaní výzbroje opäť výrazne pomohol taliansky dodávateľ. V roku 1931 bolo napríklad do Maďarska dodaných päť kusov zastaraných tankov typu Fiat 3000 B, ktoré tu boli zmontované a v najprísnejšom utajení vyskúšané na strelnici v Hajmáskéri.³⁴

V roku 1935 bol do výzbroje zavedený taliansky tančík Ansaldo, ktorý neskôr niesol nové maďarské označenie tančík 35M. Nie je bez zaujímavosti, že prvý kus bol do Maďarska prepašovaný v júli 1935 ako „traktor“.³⁵ Do marca roku 1936 bolo do Maďarska dodaných 150 kusov tejto techniky vo verziách CV 33, resp. modernizovaných CV 35. Spolu sedem rôt týchto strojov bolo začlenených do rámca 2. motorizovanej brigády, resp. 1. a 2. jazdeckej brigády.³⁶ Jeden z predstaviteľov maďarských obrnených jednotiek po manévroch v roku 1938 pri tomto tančíku v hlásení zdôrazňoval jeho slabý pancier, nízku rýchlosť, zlý výhľad, absenciu rádiového spojenia a protipancierovej zbrane, vrátane ďalších nedostatkov.³⁷ Napriek tomu sa práve tento typ stal jedným zo symbolov príchodu maďarskej armády na južné Slovensko a do južných regiónov Podkarpatskej Rusi. Dodajme však, že tančík 35M nepredstavoval pre dobre vycvičenú osádku československého ľahkého objektu vzor 37 vážnejšiu hrozbu.

V porovnaní so „silou“ tankových jednotiek bola o čosi lepšia situácia vo vojenskom letectve. Výsledkom dlhodobého tajného vývoja bola vo výcvikovom roku 1937 – 1938 zriadená letecká brigáda, pozostávajúca z jedného stíhacieho a dvoch bombardovacích plukov.³⁸ Každá pozemná kombinovaná brigáda zároveň disponovala jednou prieskumnou stotinou (letkou). Okrem týchto útvarov podliehali Hlavnému veliteľstvu letectva ďalšie dve diaľkozvedné stotiny (letky).³⁹

Začiatok nového výcvikového roku 1938/1939 sa niesol v znamení organizačných zmien a ďalšieho rozvoja vojenského letectva. 1. septembra 1938 bolo napríklad do južného Talianska poslaných na výcvik 200 letcov.

Letecká vojenská technika sa získavala predovšetkým nákupom zo zahraničia, pričom od roku 1938 sa pomaly rozbiehala aj domáca produkcia. V Taliansku boli zakúpené stíhacie stroje Fiat CR – 32, bombardéry Caproni Ca – 101 a ďalšie stroje. V Nemecku boli získané typy Dornier Do – 23, Heinkel He – 46, Heinkel He – 70, Messerschmitt Me – 108, ďalej dopravné stroje typu Junkers Ju – 52/3M, moderné bombardéry Junkers Ju – 86 K2 a ďalšie typy. Holandsko poskytlo licenciu na stavbu dvojplôšníkov Fokker C – V.D a Fokker C – V.D III.⁴⁰

Viacero zo spomínaných dodaných typov (Junkers Ju – 52/3M, Fiat CR – 32, Heinkel He – 70 K a ďalšie) bolo zapojených do prieskumnej činnosti nad územím južného Slovenska, ktorá sa začala už v prvej polovici septembra 1938 a vyvrcholila 25. októbra toho roku zostrelením československého pozorovacieho lietadla Letov Š – 328 pri obci Hodžovo.⁴¹

Súčasťou týchto rekognoskačných letov bolo, pochopiteľne, aj zisťovanie československých obranných zoskupení v pohraničí, v líniiach opevnení a taktiež zhadzovanie propagandistických letákov. Pri jednom takomto vzdušnom prieskume bolo paľbou jednotiek

34 BOMBAY, L. – GYARMATI, J. – TURCSÁNYI, K.: *Harckocsik 1916-tól napjainkig*. Budapest: b. r., s. 65.

35 Tamže, s. 51.

36 ČAPLOVIČ, ref. 20, s. 99.

37 Tamže, s. 51.

38 Magyarorszá, ref. 21, s. 169.

39 Tamže, s. 169.

40 Bližšie pozri: ANDROVIČ, Š.: Pred búrkou. In: *Plastic kits revue*, roč. 2, 1992, č. 5, s. 5.

41 Bližšie pozri: ANDROVIČ, Š.: Pred búrkou, 2. časť. In: *Plastic kits revue*, roč. 2, 1992, č. 6, s. 2-3; Takisto: JOHN, M.: *Československé letectvo v roce 1938*. Beroun 1996, s. 134-150, s. 224-228.

SOŠ na juh od Lučenca zasiahnuté maďarské prieskumné lietadlo typu Heinkel He – 46, ktoré následne muselo núdzovo pristáť.⁴²

V prvej polovici septembra 1938 sa na maďarskej vojenskej strelnici v Hajmáskéri začali za prítomnosti odborníkov z Vojenského technického ústavu pokusy zamerané na zdolávanie pevnostných objektov. Boli tu vytvorené rôzne hrubé železobetónové steny a panciere, ktoré boli vystavené palbe pozemných zbraní a leteckému bombardovaniu. V správe o priebehu týchto skúšok sa konštatovalo, že približne v polovici októbra uvedeného roku príde na rad aj strelba na dva kusy „nepriateľských riadnych železobetónových pevností“. Zároveň sa zapojenie leteckých síl na zdlanie opevnení hodnotilo ako možné, pričom sa určili aj vhodné typy relevantných bômb.⁴³

Paradesantné jednotky boli v rámci maďarského letectva konštituované práve v roku 1938. Výcvik maďarských vojenských parašutistov sa však začal až v auguste tohto roku, pričom bol pre československú krízu už koncom septembra prerušený.⁴⁴ To znamená, že Maďarsko nemohlo voči československým opevneniam nasadiť obdobný paradesantný útvar, ako plánovali Nemci pri Bruntále.⁴⁵

Taktika útoku maďarskej pešej jednotky na nepriateľské poľné opevnenie niesla ešte koncom 30. rokov 20. storočia v sebe prvky identické s obdobím 1. svetovej vojny.⁴⁶ S bojom proti železobetónovým pevnostiam neboli v útvaroch maďarskej pechoty predchádzajúce skúsenosti. Zostával teda variant improvizácie. Napríklad príslušníci roty pohraničnej stráže 7/9 v Hangony, pripravujúci sa na útok, pri výcviku využívali objekt vodárne, ktorý imitoval opevnenie.⁴⁷ Pri tejto jednotke vznikli aj útočné družstvá, majúce za úlohu vyradiť pevnostný objekt z boja.⁴⁸ Špeciálne vycvičené útočné družstvá, určené na likvidáciu železobetónových pevností a vyzbrojené aj plameňometmi, boli však prvýkrát použité až počas vojnových operácií proti Juhoslávii.⁴⁹

V spomienkach jedného maďarského dôstojníka na toto obdobie nachádzame aj informáciu, že jednotlivci pri kontakte s československým opevnením v bezprostrednej blízkosti uvažoval aj o vrhnutí ručného granátu do jeho strielne.⁵⁰

Je pochopiteľné, že všetky tieto prípravy nemohli nahradiť skutočné opevnenie ani skutočnú situáciu v boji.

42 Bližšie pozri: ANDROVIČ, Pred búrkou, 2. časť, ref. 40, s. 3; Incident sa pravdepodobne odohral 17. októbra 1938. Lietadlo typu Heinkel He – 46 opakovane provokatívne nalietavalo na stanovisko SOŠ v priestore južne od Lučenca (lokality Somoskő). Po začatí palby československými obrancami a následnom zásahu bol maďarský Heinkel nútený núdzovo pristáť na maďarskej strane štátnej hranice pri ceste do Salgótarjánu.

43 HL Budapest, Légi erők bekapcsolása az erődítések leküzdési kisérléteibe. fond Vezérkar főnöke, sign. 3164.

44 HUSZÁR, J.: *Honvéd ejtőernyősök Pápán 1939 – 1945*. Pápa 1999, s. 9-13.

45 Podrobnejšie JOHN, M.: *Nacistické přípravy na přepadení ČSR v roce 1938. Plán „Zelený“*. Bruntál 1988. 312 s.

46 SZÁNTÓ, M.: *Rohamharczásat a magyar királyi honvédségnél az első világháború után*.

<https://www.zmka.hu/tanszekek/kvt/digitgy/20014/hadtud/szanto.html>

47 HL Budapest, FELCSIKI, G.: A hangonyi határbiztosító század vállalkozása a cseh erődök ellen. F. TGy, sign. 2983, s. 10.

48 Tamže, s. 10. Zajímavé boli plány na vyradenie objektu opevnenia z boja. Útočné družstvá sa najprv mali „nepozorovane“ dostať do priestoru tylovej steny objektov. V tomto momente mala nastúpiť ich samotná akcia. Členovia družstva mali vyskočiť na stropnicu objektu, pripravenými železnými platňami zhora zakryť jeho strielne a do otvoru ventilácie umiestniť pripravenú nálož. Na túto akciu bolo vycvičených sedem dobrovoľných družstiev, o výcvik ktorých sa staral mladý poručík Tibor Meskő.

49 Magyarország, ref. 21, s. 245, 373.

50 HL Budapest, KÉKKŐI, K.: Szöges bakancsok. fond TGy, sign. 3169, s. 38.

Okrem zložiek zbraní, ktoré sme charakterizovali, stojí za pozornosť aj maďarské vojenské spravodajstvo a jeho aktivity proti československým opevneniam.

Medzi Maďarskom a Československom prebiehala aj v druhej polovici 30. rokov 20. storočia intenzívna špiónážna činnosť.⁵¹ V medzivojnovom období všeobecne maďarskú vojenskú spravodajskú činnosť organizovalo 2. spravodajské a kontrašpiónážne oddelenie Ministerstva obrany (HM VI – 2. hírszerő és kémelhárító osztály – pozn. P. Ch.). Od 1. októbra 1938 nastala zmena organizačnej podriadenosti tohto orgánu pod konštituovaný generálny štáb, dovtedy fungujúci tajne ako VI. hlavná skupina Ministerstva obrany. Šéfom maďarského vojenského spravodajstva bol od augusta 1937 do mája 1939 mjr. Rudolf Andorka. K 1. máju 1939 túto funkciu oficiálne prevzal generál István Ujszászy. Oba menovaní dôstojníci pôsobili v medzivojnovom období istý čas vo funkcii vojenských atašé v Prahe. R. Andorka bol dokonca z tohto postu v roku 1926 na žiadosť československej strany odvolaný pre podozrenie zo špiónáže.⁵²

Maďarské vojenské velenie malo na základe špiónáže k 1. augustu 1938 pomerne presné informácie o rozmiestnení už vybudovaných opevnení, rôznych typov zvláštnych technických zariadení na cestách, pozorovateľní, zosilnených poľných opevnení, kasární finančnej stráže na väčšine úsekov slovensko-maďarského pohraničia.⁵³ Citelne však v porovnaní s tým chýbali informácie o technických parametroch opevnení, počte osádok, typoch zbraní atď. Pododdiel ofenzívneho vojenského spravodajstva pracujúci pod značkou KOFFA (Központi offenzív alosztály – pozn. P.Ch.) i celé maďarské vojenské spravodajstvo sa pred predpokladanou vojenskou konfrontáciou s Československou republikou v septembri 1938 nachádzalo v kríze.⁵⁴ Na tomto stave mal podiel i ten fakt, že Nemci po schválení smerníc plánu na prepadnutie Československa zastavili odovzdávanie spravodajského materiálu Maďarom.⁵⁵ V dôsledku tejto absencie mohlo 2. spravodajské oddelenie len s veľkými problémami získavať informácie pre hlavné veliteľstvo armády i pre iniciátorov vojenskej operácie proti Československu.⁵⁶ Nedostatok bližších informácií o opevneniach na Slovensku i o československej armáde viedli k vytvoreniu a nasadeniu polovojenských jednotiek „Rongyosgárda“, predovšetkým na teritóriu Podkarpatskej Rusi.⁵⁷ Na ich vytvorení sa po-

51 KOVÁCS, Z. A.: A Janus – arcú tábornok. In: *Vallomások a holtak házábol – Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf osztály és az államvédelmi központ vezetőjének az ÁVH fogságban írott feljegyzései*. Budapest 2007, s. 78.

52 Tamže, s. 75.

53 *Hadtörténelmi Térképtár* Budapest, Csehszlovák erődítések térkép nyilvántartása, sign. B. XVI. c 299.

54 KOVÁCS, ref. 51, s. 78.

55 Tamže.

56 Tamže.

57 „Rongyosgárda“ (dobovo „Rongyos Gárda“), maďarské diverzné a teroristické jednotky sformované proti Československej republike v apríli roku 1938, známe aj pod hromadným substantívom szabadcsapatok. Vo vývine ich organizačnej štruktúry sú evidentné dve etapy. Prvá od apríla do septembra roku 1938, keď bolo vytvorených 19 streleckých práporov v sile približne 9 000 mužov. V septembri 1938 boli tieto prápory presunuté na slovensko-maďarské hranice. Táto etapa je úzko spojená s menami bývalého ministra vnútra, záložného dôstojníka Miklósa Kozmu a dôstojníka generálneho štábu Sándora Homloka. Druhá etapa je vymedzená októbrom 1938 a marcom 1939, keď bolo 8 práporov presunutých k hraniciam Podkarpatskej Rusi (zvyšok bol odzbrojený), odkiaľ boli nasadzované do diverzných akcií na území Československej republiky. Symbolom tejto etapy pôsobenia jednotiek „Rongyosgárda“ je osoba Ivána Héjjasa. V bojoch s príslušníkmi čs. brannej moci bolo zabitých približne 50 diverzantov a 380 zajatých príslušníkov jednotiek „Rongyosgárda“, bolo po krátkodobom väznení na Podkarpatskej Rusi deportovaných do väznice v Ilave, odkiaľ ich prepustili začiatkom januára 1939. V menších diverzných akciách na Podkarpatskej Rusi tieto jednotky pokračovali až do rozpadu Česko-Slovenska. Bližšie pozri: MESTER, K.: *A felvidéki szabadágharc története*. Budapest: b. r.; Takisto: *A Rongyos Gárda harcai*. Budapest b. r.; Takisto: *Adalékok a Horthy-hadsereg szervezetének és háborús tevékenység-*

dieľalo i 2. spravodajské oddelenie,⁵⁸ pričom existovali aj ďalšie väzby medzi armádou a týmito polovojenskými formáciami.

Pôsobením týchto jednotiek „v teréne“ sa tak bližšie získavali informácie. Napríklad venovanie diverzných akcií penetráciou hranice zistilo, že v úseku Tarpa (Maďarsko) – Mužijev na Podkarpatskej Rusi sa nachádza medzi vybudovanými opevneniami ne strážená medzera v dĺžke 1, 5 kilometra,⁵⁹ čo bolo takmer okamžite využité.

Maďarskí dôstojníci, ktorí viedli svoje jednotky do útoku proti opevneniam pri Jesenskom, mali pri sebe takisto približné náčrty rozmiestnenia opevnení. Veľmi im však pri akcii nepomohli, o čom sa ešte bližšie zmienime.

Následne, po Viedenskej arbitráži, sa mohli s výsledkami maďarskej špionáže zoznámiť aj čs. vojaci. Napríklad maďarský ženijný dôstojník ukázal mapy so zakreslenými pevnosťami príslušníkom československej delimitačnej komisie pri ceste do odstúpených Košíc. Československí dôstojníci boli týmito materiálmi veľmi ohúrení.⁶⁰

ČESKOSLOVENSKÉ OPEVNEŇA V ZRÁŽKACH S JEDNOTKAMI MAĎARSKEJ ARMÁDY A POLOVOJENSKÝMI ODDIELMI „RONGYOSGÁRDA“

Po Mníchovskej dohode, ktorá bola uzatvorená dňa 29. septembra 1938, ako aj dočasnou uspokojení nemeckých teritoriálnych požiadaviek voči Československej republike, sa ťažisko vojenských operácií československej armády začalo presúvať na východ – na Slovensko a na Podkarpatskú Rus. Túto strategickú konšteláciu podmienili viaceré vojenské stimuly z maďarskej strany, ktoré mali od prvých hodín októbra 1938 vzrastajúcu tendenciu. Pritom nárast personálneho stavu maďarskej armády bol zaznamenaný už v septembri toho roku.

Spočiatku to boli manévry maďarskej armády v pohraničí, ktoré mali byť ukončené 15. septembra 1938, avšak záložníci následne neboli uvoľnení do civilu.⁶¹ Do 26. septembra 1938 boli dovedna povolané tri ročníky zálohy, čím sa personálny stav maďarskej armády zväčšil na približne 190 000 mužov.⁶²

Na juh od československých hraníc boli po týchto krokoch v pásme širokom 30 – 50 kilometrov dislokované zmobilizované jednotky štyroch kombinovaných brigád (I., II., VI. a VII.), ktoré početne predstavovali silu približne 100 000 mužov.⁶³

Jednou z foriem maďarského vojenského tlaku voči Česko-Slovensku v októbri 1938 boli aj násilné prieniky hranice na Slovensku a Podkarpatskej Rusi, realizované jednotkami maďarskej armády a polovojenskými jednotkami „Rongyosgárda“.

V súvislosti s touto maďarskou vojenskou iniciatívou mal byť, pochopiteľne, preventívny význam a sila československých pohraničných opevnení, tak ako to bolo predtým v Čechách. Úlohou ich osádok bolo v spolupráci s ďalšími zmobilizovanými útvarmi čes-

gének tanulmányozásához (1938 – 1945). Budapest 1961, s. 24-28; Magyarország, ref. 21, s. 378; ORMOS, M.: A politikai meghasonlás esete – Kozma Miklós (1884 – 1941). In: *História*, 23, 2001, č. 1, s. 17-21.

58 KOVÁCS, ref. 51, s. 78.

59 *Adalékok a Horthy-hadsereg szervezetének és háborús tevékenységének tanulmányozásához (1938 – 1945)*. Budapest 1961, s. 25.

60 HL Budapest, RADÓ, A.: Emlékezés a volt m. kir. 103. honvéd utászszázad működésére. F. TGy, sign. 3129.

61 HL Budapest, ÖRY, K.: A Horthy-hadsereg megszálló tevékenysége és közigazgatása dél-Szlovákia átcsatolt területein /1938. november 5-től 1938. december 21-ig. fond TGy, sign. 2680, s. 3.

62 Tamže, s. 3.

63 Tamže, s. 7.

koslovenskej armády a jednotkami Stráže obrany štátu (SOŠ) včas zachytiť prenikajúce maďarské diverzné jednotky.

V priebehu októbra v tom roku došlo k dvom väčším akciám maďarskej armády na území Slovenska, ktorých iniciátormi boli príliš „horliví“ maďarskí dôstojníci. Prvou bola akcia s cieľom obsadiť Rimavskú Sobotu, druhou pokus o prekonanie Dunaja pri Štúrove.⁶⁴ Obidve skončili neúspechom, pričom pri prvej z nich zohrali rozhodujúcu úlohu vybudované opevnenia v priestore mestečka Jesenské.

Odlíšna situácia bola v pohraničí Podkarpatskej Rusi, kam prenikali jednotky „Rongyosgárda“ a kde boli opevnenia zastúpené v malom počte.

Domnievame sa, že je vhodné bližšie priblížiť konflikt pri Jesenskom i význam opevnení na Podkarpatskej Rusi počas zrážok s jednotkami „Rongyosgárda“.

V priestore južne a juhovýchodne od Rimavskej Soboty sa nachádzali pevnostné úseky RS I, RS II a RS III. K opevneniam treba v tomto priestore pripočítať aj zvláštne technické zariadenia na vozovkách a cestách (cestné prekážky – pozn. P. Ch.), ktoré znemožňovali alebo komplikovali dopravu.

Obranu priestoru od štátnej hranice po línie opevnenia tu zaistovali poľné hliadky práporu SOŠ 31 „Rimavská Sobotka“. V jednotlivých pevnostných úsekoch bol potom rozmiestnený zmobilizovaný hraničiarsky prápor 9 (veliteľ – plk. pech. R. Vondra), ktorý patril do podriadenosti hraničnej oblasti 41 (veliteľ – brig. gen Ondřej Moravec). Hlbšie vo vnútrozemí boli dočasne dislokované aj ďalšie československé vojenské útvary.

Treba povedať, že vojaci uvedených zmobilizovaných útvarov napriek tomu maďarský útok neočakávali. Dôkazom toho je napríklad ten fakt, že predpolie objektov ľahkého opevnenia v obci Orávka, kde došlo k najtvrdšiemu boju s maďarskými vojakmi, nebolo alternatívne konfliktu prispôbené. V blízkosti pevností stálo nezožaté kukuričné pole a stohy slamy, ktoré neskôr uľahčili útočníkom ústup. Závažnejším nedostatkom však bolo, že viacerí zmobilizovaní záložníci, ktorí obsadzovali tunajšie opevnenia, nedokázali prekonať pocty tiesne a neistoty počas pobytu v pevnostkách. Zlyhanie ľudského faktora v dôsledku toho teda nebolo vylúčené.⁶⁵

Na maďarskej strane štátnej hranice sa rota pohraničnej stráže 7/9 v Hangony koncom septembra 1938 takisto dopĺňala záložníkmi z blízkeho okolia. Rote velil stotník (kapitán) Gábor Felcsiki,⁶⁶ ktorému podliehali aj čaty pohraničnej stráže 7/20 (posádka: Uraj), 7/21 (Hangony) a 7/22 (Domaháza).

64 Koncom septembra 1938 bola v priestore vojenského tábora v Ostrihome (lokality Kenyérmező) dislokovaná spomínaná zmobilizovaná 7. rota, III. práporu honvédskeho 2. pešieho pluku. Vo večerných hodinách 6. októbra 1938 nariadil veliteľ tejto jednotky (údajne pod vplyvom alkoholu) bojovú pohotovosť. Následne vydal rozkaz na prienik jednotky na československý breh Dunaja za použitia pramič. Krátko pred prístátím na brehu bola táto akcia na československej strane odhalená čatou SOŠ, ktorá na maďarské pramice spustila paľbu. Akcia sa skončila neúspechom. Padli štyria maďarskí vojaci, ďalší piati, ktorí zrejme zranení popadali do Dunaja, ostali nezvestní. Bližšie porovnaj: DEZSÉNYI, M.: *Örvények a Dunán*. Budapest 1964, s. 20-24; Takisto: POHORSKÝ, V.: O hranice se nejedná, o hranice se střílí. In: *Hraničáři pod Luží '38 – Horní Světlá 22. září 1938*. Sborník příspěvků. Dvůr Králové nad Labem 2003, s. 89.

65 Tento jav bol pozorovaný u zmobilizovaného mužstva aj v iných úsekoch opevnenia. Napríklad pri jednotkách pešieho pluku 33 „Doss Alto“ alebo pri jednotkách 17. divízie. Bližšie pozri: MINAŘÍK, P. – ŠRÁMEK, P.: Slovensko v anketě „Armáda v roce 1938“. In: *Vojenská historie*, roč. 3, 1999, č. 2, s. 109, 111.

66 Gábor Felcsiki, dôstojník maďarskej kráľovskej armády (1. 9. 1901 – 16. 1. 1943?). Pôvodným menom Gábor Falcsik, ktoré si zmenil v roku 1928. Pochádzal z obce Zemplénagárd. 20. augusta 1921 absolvoval budapeštiansku Akadémiu Ludovika, vyradený v hodnosti poručíka. 1. októbra 1921 zaradený do 13. pešieho pluku „Arthura Görgeiho“ v Miskovci /Miskolci/. 20. augusta 1924 – nadporučík. 1. mája 1932 – stotník (kapitán). 1. mája 1937 prevelený do jednotky pohraničnej stráže 7/9 so stanoviskom v Hangony. 1. apríla 1942 povýšený na majora. 20. júna 1942 odvelený na východný front s práporom 13/III, zúčastnil sa bojových operácií

Stotník G. Felcsiki a jeho podriadení mali určité informácie o existencii čs. opevnení a takisto o ich približnom rozmiestnení podľa informácií vojenskej špionáže.

Keď 4. októbra 1938 dostal veliteľ tejto jednotky z veliteľstva hraničnej oblasti VII. v Miškovci (Miskolci) rozkaz na pohotovosť celej svojej jednotky, iniciatívne si tento rozkaz interpretoval ako signál na útok. Môžeme dodať, že príslušníci roty už predtým predpokladali, že sa zúčastnia akcie proti čs. opevneniam.⁶⁷

Prienik opevnení mal byť realizovaný na niekoľkých miestach naraz, pričom „štrbiny“ v línii opevnení malo vytvoriť sedem útočných družstiev,⁶⁸ ktoré predtým vycvičil poručík Tibor Meskó.⁶⁹ Podľa spomienok G. Felcsikiho sa mali útočné družstvá pokúsiť prelomiť líniu opevnení v siedmich lokalitách v úseku Šimonovce – Rimavská Seč.⁷⁰ V prípade úspechu aspoň na jednom mieste malo cez koridor preniknúť gro jednotiek, sústrediť sa v priestore obce Sútor a pokračovať v smere Rimavská Sobotka. Iniciátor útoku dúfal najmä v prielom v oblasti poľnohospodárskych kolónií Orávka a Bottovo, ktorých existenciu prijímal s nevôľou.

Pôvodne bol útok roty pohraničníkov plánovaný v koordinácii so streleckým práporom z Ózdu (ten mal svojou silou rozhodnúť o úspechu po prelomení opevnení – pozn. P. Ch.) a cyklistickou čatou. V dôsledku chybného predpokladu veliteľa roty a nevyčkania na ďalšie relevantné rozkazy sa akcie nakoniec zúčastnila len uvedená zmobilizovaná rota s niektorými ďalšími malými jednotkami. Dovedna sa vpadu na čs. územie zúčastnilo: 10 dôstojníkov a 446 vojakov, vrátane 34 žandárov a 7 colníkov. Ich výzbroj tvorili trhaviny, pušky, granáty, iné osobné strelné zbrane a spolu 14 ľahkých a ťažkých guľometov.⁷¹

Z tohto krátkeho prehľadu vyplýva, že maďarskí pohraničníci nedisponovali ťažkými zbraňami (delostrelectvo) alebo inými posilovými prostriedkami proti československým opevneniam. Je napriek tomu kuriozitou, že súčasťou roty 7/9 boli aj rómski hudobníci, ktorí sa útoku zúčastnili so svojimi hudobnými nástrojmi (vrátane hráča na kontrabas).

Maďarský útok mal byť vedený v šírke 16 – 18 kilometrov. Takto boli útočiacie jednotky príliš rozptýlené a bez záloh. Jedinou výhodou pri prepade opevnení a postupe na Rimavskú Sobotku mohol byť moment prekvapenia a náčrty rozmiestnenia pevností, ktoré mal každý veliteľ čaty pri sebe.

Okolo druhej hodine v noci prekročili útočné družstvá ako prvé čs. hranicu. Po nich sa z Hangony dala po čatách na pochod k hranici rota, lemovaná špalierom plačúcich žien

v ohybe Donu. 16. januára 1943 naposledy videní svojimi spolubojovníkmi na východnom fronte. Následne v auguste 1943 vyhlásený za nezvestného. Neúspešnú akciu proti Československej republike podrobne opísal v spomienkach z roku 1941, pričom evidentne vyzdvihol a preценil vlastnú osobu. Podrobnejšie a ďalšie údaje o jeho osobe sú archivované: HL – Központi Irattár Budapest, Felcsiki Gábor (1901), inv. č. 251/3207. Pozri takisto spomienky: FELCSIKI, ref. 43.

67 HL Budapest, KOVÁCS, D.: *Felsőhangony, 1938*. október 5. fond TGy, sign. 2893, s. 1.

68 FELCSIKI, ref. 43, s. 10.

69 Tibor Meskó, dôstojník maďarskej kráľovskej armády (20. 9. 1913 – 5. 10. 1938). Narodil sa v meste Baja v rodine neskoršieho pravícoveho politika Zoltána Gabriela Meskóa. Korene tejto šľachtickej rodiny siahali na územie dnešného Slovenska, konkrétne do Dolného Kubína. Po maturite na piaristickom gymnáziu v Budapešti v roku 1932 študoval v Akadémii Ludovika, ktorú slávnostne ukončil roku 1936. Krátku vojenskú kariéru začal v Debrecíne pri pluku hajdúchov, odkiaľ bol prevelený do pohraničnej jednotky v Hangony. V priebehu služby tiež absolvoval cyklistický kurz v Jászberény. Začiatkom októbra 1938 bol prevelený do pohraničnej jednotky v Sátoraljaújhely. Sem však už nedorazil, pretože sa so svojou jednotkou zúčastnil vpadu na československé územie, pri ktorom prišiel o život. Posmrtné vyznamenaný. Obsiahly nekrológ bližšie pozri: Ludovikás Levente, 7, 1939, s. 6; Za viaceré podrobné informácie o Tiborovi Meskóvi a jeho predkoch úprimne vďačíme Dr. P. Andrášovi.

70 FELCSIKI, ref. 43, s. 11-13.

71 Tamže, s. 18.

a ďalších zvedavých obyvateľov. V ústrety hranici sa pohli aj jednotky z Domaházy a Uraja. Počasie bolo podľa spomienok zúčastnených nepríjemné – pršalo a blato sa lepilo na vojenské baganče.

Prienik hraníc maďarskými jednotkami bol na československej strane pomerne rýchlo odhalený. Prvá osvetľovacia raketa, vystrelená nad Janicami čs. hraničiarimi po 3. hodine rannej, bola toho signálom.

Na pravom krídle útoku čata 7/20 z Uraja postupovala v dvoch skupinách. Jedna skupina napadla Vlkyňu. Skupina 12 príslušníkov SOŠ (tvorili ju hlavne Slováci) po krátkom boji obec opustila, zanechávajúc prázdnu budovu kasární finančnej stráže. Miestne maďarské obyvateľstvo túto budovu následne zdemolovalo. Potom sa uvedená jednotka vrátila do Maďarska, keďže dostala rozkaz nadriadeného veliteľstva o zastavení akcie. Druhá skupina najprv v noci stratila orientáciu, neskôr sa v boji stretla s čs. obrancami južne od Rimavskej Seče a pri postupe na východ k Čížu sa dostala do krížovej paľby šiestich až ôsmich čs. opevnení. Skupina sa odpútala z dosahu paľby a po rozkaze na návrat takisto ustúpila k hranici.

Na ľavom krídle postupovala čata 7/22 z Domaházy cez pustu Kenyeretlen (východne od Drne) smerom na Širkovce. Čate sa podarilo preniknúť cez prvý sled opevnenia pomocou sprievodcu poznajúceho miestny terén a zrejme aj hliadkové trasy príslušníkov SOŠ. V Širkovciach sa k maďarským vojakom pripojili viacerí miestni mladíci. Ďalší postup na Jesenské však už v tomto priestore bol odrazený čs. jednotkami. Následne čata, ktorá si netrúfala zaútočiť na druhý sled „ropíkov“, ustúpila do Maďarska.

Najzaujímavejší a z hľadiska konfliktu rozhodujúci boj sa odohral v strede útočiacej zostavy – v priestore obce Rimavská Seč a poľnohospodárskej kolónie Orávka.

Hlavná sila maďarských jednotiek – dovedna štyri čaty roty 7/9 a čata 7/21 postupovali jednotlivo v tomto smere.

1. čata obsadila Janice. Po následnej rekognoscácii močaristého terénu honvédi posilnení viacerými mužmi z tejto obce postupovali na dolnú Orávku (pusta Čobánka). Tu ich zastavila paľba opevnení a prinútila prijať pozičný boj.

2. čata obsadila Chrámec a následne postupovala na hornú Orávku (pusta Kacagó).

3. čata, ktorá postupovala súbežne s 2. čatou, sa pri Martinovej okolo 5. 00 ráno takisto dostala do krížovej paľby opevnení a tiež prešla do obrany.

4. čata sa južne od Dubovca dostala do tvrdého boja s hliadkami SOŠ, ktoré ju zastavili.

Čate 7/21 sa napriek prechádzajúcim plánom podarilo dosiahnuť len priestor Drne.

Maďarskí pohraničníci z 2. čaty, ku ktorým sa pripojili aj ďalšie družstvá z iných čiat, vrátane rómskej kapely a gulometného oddielu, prekročili severne od dolnej Orávky železničnú trať Jesenské – Plešivec a postupovali na hornú Orávku. Úplne na hrote útoku postupovali por. T. Meskó spolu s rtn. Dezső Kovácsom.

Tu už ale bola v pohotovosti zmobilizovaná rota 2. hraničiarskeho práporu 9. Tejto jednotke velil poručík pechoty František Večeřa.⁷²

Maďarskí pohraničníci postupovali voľným terénom sprava. Vtedy čs. obrancovia zažili kritické chvíle, keďže z jednej pevnosti vyšla jeho osádka a mienila sa vzdať. O jej opustení D. Kovács neskôr napísal: „*Nalavo sme videli, že z jednej pevnosti vyšlé mužstvo mávajúc svo-*

72 František Večeřa, dôstojník čs. armády. Narodil sa 16. decembra 1915 v Kuroviciach, okres Holešov, Čechy. Na vykonanie prezenčnej vojenskej služby nastúpil v pešom pluku 3 „Jána Žižku z Trocnova“ 16. júla 1934. V hodnosti čatára aspiranta bol 30. septembra 1935 premiestnený do Vojenskej akadémie v Hraniciach. Po ukončení akadémie ho v hodnosti poručíka pechoty dňa 1. augusta 1937 prevelili do hraničiarskeho práporu 9 v Rimavskej Sobotě vo funkcii veliteľa čaty prirote 2. Od 1. júla 1938 veliteľ roty 2/9. Podrobnejšie a ďalšie údaje k jeho osobe sú archivované: VÚA – VHA Praha, Kvalifikační listina – František Večeřa (1915).

jími vreckovkami nás prijímalo, vzdávali sa, nestrielali.“⁷³ Tu však nastala zaujímavá situácia, a to, že čs. hraničiarov honvédi nestihli vziať do zajatia, lebo situácia sa vzápätí zmenila.

Osádka pevnôstky, zamaskovanej napravo v agátovom háji, situáciu zvládla. Tento objekt si sprava postupujúci honvédi všimli až vtedy, keď dlhá gulometná dávka z pravého kazematu zasiahla čelo postupujúcej skupiny. Účinok tejto paľby otriasol útočiacou jednotkou. Poručík Meskó a ďalší piati honvédi padli v priebehu niekoľkých sekúnd. Ďalší ôsmi boli zranení vrátane rtn. D. Kovácsa.

Zvyšok útočníkov však padol tiež do pasce, keďže osádka „ropíka“, ktorá sa pôvodne chcela vzdať, opäť obsadila svoj objekt a začala paľbu na nepriateľa. Následne sa paľba ozvala aj z domov na Orávke. Tu sa do boja zapojili aj miestni slovenskí kolonisti. Maďarská čata bola úplne rozbitá. Silná priehradná paľba čs. opevnení sa následne sústredila na honvédov, ktorí začali ustupovať, resp. sa ešte pokúsili nájsť úkryt za stohmi slamy a prejsť do obrany.

Fakt, že sa honvédom nepodarilo prekonať líniu opevnenia na hornej Orávke, prakticky rozhodol o neúspechu celej akcie.

Stotník G. Felcsiki sa v čase tohto boja nachádzal na dolnej Orávke. Tu sa od ustupujúcich dozvedel o neúspechu 2. čaty a o ďalších udalostiach. Následne G. Felcsikimu neostávalo nič iné, len dostupným jednotkám vydať rozkaz na ústup späť do Maďarska.

Okolo 9. 00 h bol v línii opevnenia v priestore Orávky a Rimavskej Seče opäť pokoj. Československí hraničiarri začali postup na juh k hranici, pričom prečesávali predpolie objektov. Jednotlivých padlých a zranených honvédov nachádzali na rôznych miestach: priamo pred opevneniami, ďalej pri kraji cesty na hornej Orávke, v blízkom kukuričnom poraste a inde. Z maďarských zajatcov, ktorí vládali chodiť, bola zostavená skupinka a odvezená na nákladnom aute do župného domu v Rimavskej Soboty na prvý priebežný výsluch. Zajatý rotný D. Kovács, ktorý prežil priehradnú paľbu na Orávke, s trpkosťou porazených neskôr v spomienkach konštatoval: „*Tak sme predsa len vtiahli do Rimavskej Soboty, ale, bohužiaľ, nie tak, ako sme plánovali...*“⁷⁴

Maďarské straty počas boja pri „železobetónovej stene“ predstavovali dovedna 9 mŕtvych a viacero zranených a zajatých.⁷⁵

Stotník G. Felcsiki sa so zvyškom vojakov vrátil za hranice. Ako sám priznáva, večer sa vo vlastnej kancelárii v Hangony rozplakal.⁷⁶ Pravdepodobne mal obavy z možného vyšetrovania akcie, ktorá mohla mať za iných okolností hrozivé medzinárodné následky. Nezanebateľná však bola aj strata deviatich mužov a v neposlednej miere i fakt, že on sám sa ako zodpovedný organizátor útoku nenachádzal vpredu pri čate poručíka Tibora Meskóa, ktorú zasiahla priehradná paľba z pevnôstok. Aj takto sa vo vojenských dejinách občas končia vojenské operácie.

Na československej strane boli viacerí zranení a zajatí, nepadol však nikto. Možno teda povedať, že opevnenia splnili svoj účel. Boli dostatočnou ochranou aj pre strelcov pri strieľňach. Tiež sa ukázalo, že maďarská pechota vyzbrojená výlučne ľahkými zbraňami je počas dňa proti opevneniam bezbranná, čo potvrdil boj na Orávke. Hoci mali opevnenia z boja vyradiť útočné družstvá, ich aktivity neboli úspešné. Značný morálny efekt mala tiež dlhotrvajúca priehradná paľba. Tí honvédi, ktorí so šťastím prežili, opisovali túto paľbu s hrôzou.

73 HL Budapest, KOVÁCS, D.: *Felsőhangony*, 1938. október 5. fond TGy, sign. 2893, s. 4.

74 Tamže, s. 9.

75 FELCSIKI, ref. 43, s. 56-57.

76 Tamže, s. 72.

V kontraste s tým sa však žiada konštatovať, že maďarský útok a moment prekvapenia mali značný psychologický efekt. Svedčí o tom fakt, že jedna osádka opevnenia sa dokonca mienila vzdať. Ďalej, že neskúsené osádky „ropíkov“ často začínali paľbu naslepo, hoci nepriateľa ešte nevideli (tento fakt sa neskôr viackrát opakoval na Podkarpatskej Rusi – pozn. P. Ch.).

Diametrálne odlišná bola situácia československých opevnení na Podkarpatskej Rusi.⁷⁷ Tu situované úseky opevnení U I a U III neboli dobudované. Úsek U I bol realizovaný len na 40 percent (23 objektov), úsek U III na 50 percent (30 objektov).⁷⁸ Neúplná bola takisto vnútorná výbava objektov.

Možno všeobecne povedať, že najčastejším pásmom prienikov polovojenských diverzných jednotiek „Rongyosgárda“ bol hlavne nedobudovaný úsek opevnenia U III v regióne Tarpa (Maďarsko) – Mužijeve. Na prechod hraníc maďarskí diverzanti využívali najmä viaceré lokality v tomto koridore. Uvedená maďarská obec slúžila zároveň aj ako logistická základňa pre viaceré diverzné jednotky.

Prvá fáza aktivít polovojenských jednotiek „Rongyosgárda“ na Podkarpatskej Rusi prebiehala v prvej polovici októbra 1938. Už 6. októbra 1938 sa podarilo preniknúť cez čs. hranicu prvým dvom oddielom. Je zaujímavé, že tieto jednotky vyvíjali len slabú aktivitu a 18. októbra 1938 dosiahli poľské hranice.⁷⁹ Možno ich teda považovať za akýsi predvoj, ktorého úlohou bolo pravdepodobne zistiť aj „priepustnosť“ línie opevnení.

O niekoľko dní neskôr sa začali početné stavy i aktivity prenikajúcich jednotiek „Rongyosgárdy“ v regióne Berehova zväčšovať.⁸⁰ 9. októbra 1938 sa podarilo približne pätnásťčlennej diverznej skupine vyhodiť do vzduchu most cez rieku Boržava. Skupine velil známy fašistický vodca mládeže Imre Nagy Kémery. Diverzanti prenikli cez hranicu deň predtým vo viackrát spomínanom priestore východne od Tarpy. Neskôr sa tejto skupine podarilo údajne uniknúť do Poľska.⁸¹

Zrejme aj po tomto úspechu veliteľa diverzných jednotiek „Rongyosgárda“ dospeli k záveru, že nadišiel čas „povstania“.

V priestore Tarpy prekročila 9. októbra 1938 pred polnocou hranicu rota 1 pod velením záložného dôstojníka Józsefa Préma. Rota opatrne, bez výstrelu, prenikla „líniu českých guľometných hniezd a opevnení“ a na úsvite dosiahla úpätie berehovských vrchov s cieľom obsadiť Mukačevo. Členovia tejto jednotky 10. októbra 1938 zavraždili čs. železničného úradníka v Boržave a takisto tu demolovali železničné zariadenia. Táto rota bola 11. októbra 1938 obklúčená v lesnom poraste pri obci Drisina a donútená bojovať. Počas bojov padlo až 16, resp. 17, jej príslušníkov.⁸²

Početne najsilnejšou jednotkou nasadenou do akcie v tomto období bol prápor Imreho Ivána. Sformovaný opäť v regióne Tarpy pod vrchom Nagyhegy sa 9. októbra 1938 pripravil na splnenie úlohy. Akciu od počiatku sprevádzali záporné okolnosti. Rota 2 postupova-

77 O obrane Podkarpatskej Rusi od októbra 1938 až do marca 1939 bližšie pozri: BORÁK, M.: Obrana Podkarpatskej Rusi (ríjen 1938 – březen 1939). In: *Česko-slovenská historická ročenka 1997*, s. 165-178.

78 VONDROVSKÝ, ref. 5, s. 59. O plánoch a realite vybudovaných objektov v Čope pozri: DUBÁNEK, M.: Plány a výstavba československých opevnení v Čopu. In: *Vojenská história*, roč. 11, 2007, č. 2, s. 83-92.

79 Adalékok, ref. 59, s. 25.

80 O týchto akciách bola slovenská verejnosť prostredníctvom tlače pomerne presne informovaná. Bližšie pozri: *Slovenský hlas*, roč. 1, 1938, č. 238, s. 3.

81 Adalékok a Horthy-hadsereg szervezetenek és háborús tevékenységének tanulmányozásához (1938 – 1945). Budapest 1961, s. 25.

82 MESTER, K.: *A felvidéki szabadságharc története*. Budapest: b. r, s. 61-62.

la v stopách predošlej roty 1, no zablúdila a musela sa vrátiť. Prienik hranice sa rotám 2, 3 a 4 podaril až 10. októbra 1938 v noci. Rota 3 pri prechode medzerou v opevneniach muse-la postupovať v dlhej kolóne členenej na skupiny. Po zoskupení rôť a postupe do vnútrozemia bol však tento prápor obklúčený v lese pri Šalankách. V bezvýchodiskovej situácii boli diverzanti donútení zložiť zbrane.

Neúspech týchto akcií prinútil velenie diverzných jednotiek „Rongyosgárda“ v druhej polo-vici októbra 1938 zmeniť taktiku. Do akcií boli posielané jednotky, ktoré operovali v blízkosti štátnej hranice, resp. v línii opevnení väčšinou počas jednej noci.

V druhej polovici októbra tak bola temer každú noc hranica narušovaná, čo kládlo na čs. obrancov veľké nároky a bolo aj príčinou veľkého psychického vypätia a stresu obrancov – príslušníkov SOŠ i vojakov čs. armády.

Pri takýchto akciách u príslušníkov týchto diverzných jednotiek postupne klesala obava z čs. opevnení. Vedomie možného rýchleho úniku pred prenasledovateľmi späť do Maďarska bolo nesporne veľkou výhodou. V tejto súvislosti je nutné uviesť, že často a opakovane diverzanti napádali opevnenia na Kosinskom vrchu (pravdepodobne 24 km západne od Berehova v regióne Kosino). To vyvrcholilo útokom na ľahký objekt vzor 37 č. 43 pod Kosinským vrchom dňa 27. októbra 1938, ktorý si vyžiadala 4 – 5 zranených.⁸³ Útočníkom sa podarilo ventilačnou trúbkou vhodiť dovnútra objektu granát. Tento príklad poukazuje aj na to, že nedokončené opevnenia sa mohli stať pascou pre osádku vnútri.

K prienikom diverzných jednotiek „Rongyosgárda“ cez novú demarkačnú líniu dochádzalo aj po Viedenskej arbitráži. Opevnenia, väčšina ktorých sa stala korisťou maďarskej armády, však v nich už nehrali žiadnu úlohu.

Záverom možno povedať k bojom ľahkého opevnenia na Podkarpatskej Rusi niekoľko zhrňujúcich poznatkov.

Treba zdôrazniť, že medzi nedobudovanými opevneniami v rozostavaných líniiach existovali medzery. Tie využívali polovojenské jednotky „Rongyosgárda“ ako vstupný portál pre diverzné akcie. Adekvátne potom stúpala nie význam opevnení, ale armády, ktorá musela diverzantov vypátrať a zlikvidovať vo vnútrozemí. Počet pohraničných opevnení na Podkarpatskej Rusi sa preto ukázal ako úplne nedostatočný. Dôvodom bolo, že československé velenie predtým vo svojich vojnových plánoch neprípisovalo Podkarpatskej Rusi (aj vzhľadom na tamojšiu konfiguráciu terénu) zásadnejší vojenský význam.⁸⁴

Ak spočiatku opevnenia plnili aspoň úlohu morálnej podpory, v druhej polovici októbra prestali plniť aj túto. Útoky podnikané v noci veľmi vyčerpávali obrancov. Útok na ľahký objekt vzor 37 zo dňa 27. októbra 1938 v lokalite Kosinský vrch potvrdil, že osamote stojaci a nedokončený objekt je nebezpečnejší pre jeho posádku než pre útočníka.

OBSADENIE JUŽNÉHO SLOVENSKA A JUHU PODKARPATSKEJ RUSI MAĎARSKOU ARMÁDOU

Počas rokovaní v Komárne medzi česko-slovenskou a maďarskou delegáciou, ktoré prebiehali v dňoch 9. – 13. októbra 1938, boli Maďarsku československou vládou odstúpené

83 VHA – VÚA Praha, Přehled zpráv číslo 44. do 24 hodin dne 27. října 1938; „Palacký 3“ – Situační hlášení ze dne 27./10. v 20. 00 hod.. Fond „Štefánik“, č. kr. 16.; Takisto: POHORSKÝ, V.: O hranice se nejedná, o hranice se střílí. In: *Hraničáři pod Luží '38 – Horní Světlá 22. září 1938*. Sborník příspěvků. Dvůr Králové nad Labem: 2003, s. 90.

84 HRONSKÝ, M. – KRIVÁ, A. – ČAPLOVIČ, M.: *Vojenské dejiny Slovenska*, IV. zväzok, 1914 – 1939. Bratislava 1996, s. 223.

mesto Šahy a obec Slovenské Nové Mesto, v ktorých boli predtým vybudované československé opevnenia.⁸⁵ 11. októbra 1938 vstúpili jednotky maďarskej armády do oboch uvedených odstúpených lokalít. Československú hranicu v smere Šahy najskôr prekročil 1. cyklistický prápor (dislokovaný v rámci mierovej organizácie vo Váci) pod velením pplk. Pála Szombathyho. Po ňom sa do mestečka presunul budapešťiansky 1. honvédskejší peší pluk, ktorému velil plk. Alfréd Padusitzky. Obsadenie Slovenského Nového Mesta bolo zase zverené VII. zákopníckemu práporu (veliteľ – mjr. Istvan Füzesséry).⁸⁶

O sporných teritoriálnych otázkach medzi Česko-Slovenskom a Maďarskom nakoniec rozhodla Viedenská arbitráž z 2. novembra roku 1938. Na jej základe pripadli južné územia Slovenska a Podkarpatskej Rusi Maďarsku. Maďarský generál Géza Lakatos v spomienkach uviedol, že práve so svojimi vojakmi nacvičoval prielomy opevnení, keď sa dozvedeli správu o Viedenskej arbitráži.⁸⁷

4. novembra roku 1938 vydal regent Miklós Horthy prvý armádny rozkaz a nasledujúceho dňa sa začalo s vojenským obsadzovaním odstúpeného územia. Celá tato akcia bola ukončená do 10. novembra uvedeného roku.

Oblasť Žitného ostrova obsadzovali oddiely II. armádneho zboru pod velením gen. Milana Temessyho. Vojenské ovládnutie územia rieky Ipel zase bolo úlohou útvarov I. zboru, na čele ktorého stál gen. V. Nagy. Rožňava, Košice a ich širšie okolie boli v pláne postupu častí VII. zboru gen. Andrása Littayho. No a do južnej časti Podkarpatskej Rusi vtiahli vojaci VI. zboru, ktorého veliteľom bol gen. Géza Siegler. Presné rozhraničenie pôsobnosti jednotlivých zborov maďarskej kráľovskej armády pri „jesenných manévroch“ bolo stanovené vopred. Konkrétne túto rozsiahlu operáciu uskutočnili jednotky štyroch zmiešaných brigád (II., I., VII., VI.), ktorých veliteľstvá boli 1. októbra 1938 transformované na veliteľstvá spomínaných zborov.

Maďarskí vojaci si československé opevnenia mohli všimnúť, keď prekonali Dunaj a obsadili Komárno; jednak s jeho starou pevnosťou a jednak s tromi vybudovanými izolovanými pechotnými zrubmi. Ďalej, keď napríklad míňali hrad Krásna Hôrka, na úpätí ktorého bol minimálne jeden ľahký objekt vzor 37 takisto vybetónovaný, či sa s nimi stretli v bezprostrednej blízkosti hradných vrchov v Hodejove alebo v Turni. Keď v dvoch prúdoch smerovali ku Košiciam a keď na ne narážali na mnohých ďalších miestach. K tomu treba, samozrejme, tiež prirátat aj početné zvláštne technické zariadenia na cestách, medzi ktorými museli pochodové prúdy maďarskej pechoty neraz „kľučkovať“.

Rozhodujúca väčšina československých stálych opevnení na Slovensku, budovaných v predchádzajúcich mesiacoch s obrovským vypätím, sa po Viedenskej arbitráži stala ľahkou korisťou maďarskej armády. Predpokladáme, že Maďarsko sa zmocnilo približne 1 200 – 1 550 objektov stáleho opevnenia.⁸⁸ Išlo o tri izolované pechotné zruby v Komárne a úse-

85 O opevnení Šiah bol v decembri 1938 dokonca publikovaný článok vo vojenskom odbornom časopise *Magyar katonai szemle*. Bližšie pozri: KOPPÁNY: E.: *Ipolysági cseh kis erődök*. In: *Magyar katonai szemle*, 8, 1938, č. 12, s. 13-26.

86 Adalékok, ref. 59, s. 13.

87 LAKATOS, G.: *Ahogy én láttam*. Budapest 1992, s. 30.

88 Presný počet nie je možné zistiť. V dobovej maďarskej vojenskej publicistike je uvedený približný počet 1 200 objektov opevnenia vybudovaných od januára do augusta 1938. Tento údaj sa objavuje aj v súčasnej maďarskej vojenskej historiografii ako všeobecný počet opevnení na československo-maďarských hraniciach. Väčšie číslo však predstavuje súčet vybetónovaných objektov jednotlivých úsekov v československo-maďarskom pohraničí v práci I. Vondrovského. Bližšie porovnaj: RAUSCHER, O. – TÖRÖK, M. – JAKAB, B.: *Csehek által visszahagyott kiserődök rombolása*. In: *Magyar katonai szemle*, 9, 1939, č. 4, s. 73; *Magyarország a második világháborúban*, Lexikon A – Zs. Budapest: 1996, s. 68; VONDROVSKÝ, ref. 5, s. 59-60.

ky ľahkých objektov vzor 36 a 37, vybudované v pohraničnom pásme od ústia Ipla do Dunaja až po Berehovo na Podkarpatskej Rusi. Známy vojenský publicista Ota Holub uvádza, že v kompetencii československého VI. zboru zostalo len 60 objektov, pri VII. zbere 224 objektov.⁸⁹

Obranyschopnosť druhej republiky i z juhovýchodu bola týmto aktom prakticky úplne ochromená.

LIKVIDÁCIA ČESKOSLOVENSKÝCH OPEVNENÍ NA SLOVENSKU MAĎARSKOM

Konštatovali sme už, že rozhodujúca väčšina československých stálych opevnení na Slovensku a Podkarpatskej Rusi sa po Viedenskej arbitráži stala korisťou maďarskej armády.

Maďarská armáda v čase po Viedenskej arbitráži síce zakazovala civilným osobám vstúpať do objektov opevnení,⁹⁰ no tento zákaz sa v praxi porušoval a v podstate ho nebolo možné kontrolovať.

Československé opevnenia sa tak okrem iného stali témou číslo jeden aj vo viacerých maďarských vojenských periodikách.⁹¹ Maďarské vojenské velenie muselo zároveň hneď od počiatku riešiť otázku ďalšej fyzickej existencie týchto stavieb.

V prvom rade to bol problém zvláštnych technických zariadení na cestách, ktoré spomaľovali, resp. úplne znemožňovali, dopravu na mnohých komunikáciách. Preto bolo nutné začať s ich fyzickou likvidáciou, ktorá sa začala ešte koncom roka 1938.

Môžeme na doplnenie uviesť, že napríklad ženijná rota 103 (veliteľ – stotník Attila Radó) dostala za úlohu „dať do poriadku“ cestné komunikácie v priestore na východ od Rožňavy po hranicu s Podkarpatskou Rusou.⁹² Veliteľ tejto jednotky už pred presunom do terénu disponoval zodpovedajúcou mapou s vyznačenými opevneniami. Následne mala táto jednotka odstrániť cestné prekážky, protitankové priekopy a údajne aj niektoré opevnenia. Po vykonaní väčšiny prác sa rota už 11. decembra 1938 vrátila naspäť do svojej domovskej posádky v Budapešti.⁹³ Proces likvidácie zvláštnych technických zariadení na cestách bol ukončený do konca januára 1939.⁹⁴

Následne sa do popredia dostala otázka ďalšieho osudu opevnení. Už koncom roka 1938 si vybraný úsek opevnenia prehliadol aj M. Horthy.⁹⁵ Pri tejto príležitosti zároveň prebehla aj ukážková deštrukcia pravdepodobne len jednej pevnosti pomocou trhavín.

26. januára 1939 sa na generálnom štábe maďarskej kráľovskej armády konala porada, predmetom ktorej bola otázka likvidácie tých československých opevnení, „...ktoré za žiadnych okolností nie sú využitelné na naše vlastné ciele...“⁹⁶ Do 10. februára 1939 mali aj relevantné zbory maďarskej kráľovskej armády (I., II. VII. a pravdepodobne konštituovaný, ko-

89 HOLUB, O.: *Zrazené pevnosti*. Praha 1982, s. 259.

90 HL Budapest, ÓRY, K.: A Horthy-hadsereg megszálló tevékenysége és közigazgatása dél-Szlovákia átcsatolt területein /1938. november 5-től 1938. december 21-ig. fond TGY, sign. 2680, s. 52.

91 K tejto problematike bližšie pozri: CHORVÁT, P.: Československé opevnenia na Slovensku v zornom poli dobovej maďarskej vojenskej publicistiky. In: *Vojenská história*, roč. 9, 2005, č. 1, s. 94-103.

92 K tejto problematike bližšie pozri: CHORVÁT, ref. 91, s. 94-103.

93 HL Budapest, RADÓ, A.: Emlékezés a volt m. kir. 103. honvéd utászszázad mőkódésére, f. TGY, sign. 3129.

94 HL Budapest, Cseh erőditések lerombolása t(árgy)ban értekezlet. Magyar királyi honvédelmi miniszter, eln. 1 vkf 1939. f. Vezérkar főnöke, 26. 1. 1939, sign. 3183.

95 Magyar katonaujság, 2, 1939, č. 1, s. 2.

96 HL Budapest, Cseh erőditések lerombolása t(árgy)ban értekezlet. Magyar királyi honvédelmi miniszter, eln. 1 vkf 1939. fond Vezérkar főnöke, 26. 1. 1939, sign. 3183. K dokumentu je pripojená aj ceruzou načrtnutá map-

šický VIII. armádny zbor) vyjadriť svoje odporúčanie vo veci ponechania, resp. likvidácie opevnení.

Podobná pracovná porada s témou likvidácie opevnení sa konala aj 30. januára 1939.⁹⁷

Hoci nepoznáme ďalšiu administratívu zborov týkajúcu sa tejto záležitosti, môžeme rok 1939 označiť za prvú fázu likvidácie čs. pohraničných opevnení na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. Relevantná pre maďarské zbory bola pravdepodobne tá skutočnosť, že opevnenia mali vstupné portály zo severu, odkiaľ mohlo v budúcnosti Maďarsku opätovne hroziť nebezpečenstvo. Iba v menšej miere sa preto potom dalo uvažovať o adaptovaní vhodných objektov na primárne, predovšetkým výcvikové účely. Určite do popredia vystupovala aj tá skutočnosť, že Maďarsko také množstvo opevnení na výcvik v podstate nepotrebovalo. Navyše rozbité objekty predstavovali z hospodárskeho hľadiska i nemalý zdroj využiteľného železa.

Na druhom mieste za likvidáciu hovoril aj fakt, že čs. opevnenia symbolizovali aj naďalej Československú republiku, a teda aj symbol dôsledkov Trianonskej mierovej zmluvy pre Maďarsko.

V roku 1939, ako sme už spomenuli, opevnenia začali likvidovať technické jednotky maďarskej kráľovskej armády za účasti civilných firiem i dobrovoľníkov z radov civilného obyvateľstva. Opevnenia boli likvidované predovšetkým použitím adekvátneho množstva trhavín, s tým, že zvyšok na mieste dokončili honvédi pneumatickými kladivami, prípadne robotníci s ručným náradím.

Na likvidácii sa napríklad podieľala mostná rota 2. práporu 101, resp. aj spomínaná ženijná rota 103. Ďalšie deštrukčné jednotky sa nám zatiaľ nepodarilo identifikovať.

Pri likvidácii sa nebral veľký ohľad na civilné slovenské obyvateľstvo. O tom svedčí udalosť, ktorá sa odohrala na bývalej československej poľnohospodárskej kolónii Hodejov – Hodoš v lete 1939. Miestni roľníci, súrodenci J. Golian a Š. Golian odmietli dať svoj súhlas na deštrukciu „ropíkov“ stojacich v bezprostrednej blízkosti ich súkromných domov, resp. hospodárskych stavieb. Obávali sa totiž, že explózia presahujúca predpoklad maďarských ženistov, by ich mohla poškodiť. Napriek tomuto odporu bola akcia nekompromisne realizovaná a stavby poškodené.⁹⁸ Nebol to však jediný prípad poškodenia civilných budov pri týchto deštrukciách.

V súvislosti s likvidáciou opevnení v okolí Rimavskej Soboty treba spomenúť tematické cvičenie niektorých technických jednotiek VII. zboru maďarskej armády, ktoré sa odohralo v júni, resp. v júli 1939 v regióne Chanavy.⁹⁹ Priestor bol pôvodne veľmi silno opevnený. Témou týchto manévrov bolo obsadenie vybudovaných obranných postavení, deštrukcia opevnení ženijnými družstvami a letecké bombardovanie opevnení 250 kg bombami.¹⁰⁰ Cieľom týchto manévrov bolo získať skúsenosti v boji s opevneniami.

V roku 1939 však neboli zlikvidované všetky opevnenia, čo generálny štáb maďarskej armády o rok neskôr zdôvodňoval tým, že by to „...bolo bývalo znamenalo veľké materiálne zataženie...“¹⁰¹

ka s úsekmi vhodnými na likvidáciu. Za takéto úseky sa považoval úsek východne od Šiah vrátane opevnení v samotnom meste, dve línie na juhozápad a severozápad od Lučenca a úsek západne od Plešivca.

97 Tamže.

98 70. výročie založenia obce Čierny Potok. B. m., b. r., s. 30.

99 HL Budapest, RADÓ, A.: Emlékezés a volt m. kir. 103. honvéd utászszázad működésére. fond TGy, sign. 3129.

100 Tamže

101 HL Budapest, 3286/el. sz. beérk. I.vkf. 1940. osztály, Tárgy: Cseh eredetű kiserődök lebontása, f. Vezérkar főnöke.

V tejto súvislosti bola otvorená nová diskusia o ponechaných opevneniach v spomínanom roku 1940. Keď generálny štáb znovu inicioval túto problematiku, prinútili ho k tomu aj hospodárske zretele (v súvislosti s množstvom železa v opevneniach vhodným na recykláciu – pozn. P. Ch.).¹⁰² Naďalej existujúce opevnenia boli generálnym štábom klasifikované do štyroch skupín.¹⁰³ Po ukončení tejto diskusie sa v likvidácii opevnení pokračovalo (pravdepodobne až v roku 1941).

Niektoré opevnenia však boli predsa len ponechané. Vzhľadom na svoju polohu pri Dunaji i pre technické parametre boli ponechané izolované pechotné zruby v Komárne, hoci ich pancierové zvony a kopuly boli neskôr odstrelené. Lahké opevnenia boli zase „ušetrené“ iba v tých prípadoch, ak ich zničeniu bránila bezprostredná blízkosť dôležitých hospodárskych, resp. civilných stavieb (železníc, väčšieho počtu obytných domov, cirkevných budov atď.).

ZÁVER

Československé opevnenia, vybudované v južnom pohraničí Slovenska a Podkarpatskej Rusi, predstavovali pre potenciálneho útočníka – maďarskú armádu prekážku, o ktorú sa mohla zmobilizovaná československá 3. armáda oprieť a s úspechom viesť obranný boj. Po skúsenostiach z bojov s Maďarskou republikou rád v roku 1919 boli v druhej polovici 30. rokov 20. storočia opevnením „vystužené“ všetky dôležitejšie úseky na hraniciach s Maďarskou. Relatívne malou bojovou hodnotou disponovalo opevnenie Podkarpatskej Rusi, obranou, ktorej predtým československé vojenské velenie nepripisovalo zásadnejší strategický význam.

Maďarská armáda v roku 1938 nemala dostatok ani prostriedkov a ani skúseností na boj proti československým opevneniam. Ťažké delostrelectvo fakticky neexistovalo, obrnenú techniku „zastupoval“ tančík Ansaldo, paradasantné jednotky sa nachádzali v zárodku. Pechota pri útoku na poľné opevnenia aplikovala praktické skúsenosti z 1. svetovej vojny, pričom pri útoku na železobetónové pevnostné objekty sa spoliehala na improvizáciu. Vojenské letectvo bolo kvalitatívne síce v lepšej situácii, ale tu zase chýbal dostatočný bombardovací výcvik, zameraný práve na útoky na pozemné statické ciele. Skúšky odolnosti vybudovaných objektov na strelnici v Hajmáskéri, realizované v septembri 1938, boli iba cvičením za vopred pripravených podmienok. Bojová situácia mohla vyzeráť úplne inak.

Maďarskí vojaci, napriek svojej odvahe a odhodlanosti svojich veliteľov, mali pred opevneniami, ako aj pred československou vojenskou technikou, rešpekt.¹⁰⁴ K tomu pravdepodobne prispela aj porážka a straty na ľudských životoch počas konfliktu pri Jesenskom. O tomto rešpekte, okrem iného, svedčí aj názor šéfa maďarského vojenského spravodajstva Rudolfa Andorku, ktorý si 27. novembra 1938 zapísal do denníka: „...*Autom som postupne prešiel po línii opevnení pozdĺž Ipla. Iba teraz vidím, čo by bolo bývalo znamenalo napadnúť ich. Pol našej armády by tam bolo bývalo zostalo...*“¹⁰⁵ Ďalší spravodajský dôstojník Gyula

102 Tamže.

103 Tamže. a/ pevnosti potrebné na výcvikové ciele /:odporúčania zborov a výcvikového oddelenia:/; b/ jednotlivé pevnosti využiteľné ako cieľ honvédov /:odporúčania zborov:/; c/ línia opevnenia využiteľná ako cieľ honvédov / p(ohorie) Burda/; d/ pevnosti zaisťujúce úsek rieky /:Komárno:/.

104 Viacerí maďarskí dôstojníci sa kladne vyjadrovali aj o technickej úrovni československej armády počas obsadzovania južného Slovenska. Bližšie pozri napríklad: Archív Múzea SNP Banská Bystrica, Spomienky gen. Jána Imra. fond XII, príř. č. S 3/75.

105 *A madridi követségtől Mauthausenig – Andorka Rudolf naplója*. Budapest 1978, s. 69.

Kádár sa zase na adresu honvédskejších tankových jednotiek a jednotiek ťažkého delostrelectva umožňujúcich prienik v líniiach čs. opevnení v spomienkach skepticky vyjadril, že „...boli v nepatrnom počte, takže úlohu by nebolo možné splniť“¹⁰⁶

K maďarskému vojenskému spravodajstvu voči československým opevneniam môžeme povedať, že nedostatok bližších údajov o nich sa snažilo vyvážiť nasadením polovojenských jednotiek „Rongyosgárda“. Ich nasadenie na Podkarpatskej Rusi, hlavne v prvej fáze ich pôsobenia v tomto priestore, sa však skončilo viacerými neúspechmi a stratami na ľudských životoch. Napriek tomu sa potvrdil nedostatočný počet pevnostných objektov v tomto priestore.

Záverom možno povedať, že maďarská armáda sa stretla s malodohodovými opevneniami aj v Rumunsku v roku 1940 a v Juhoslávii roku 1941. Možno teda predpokladať, že skúsenosti z interakcie maďarská armáda verzus československé opevnenia mohli byť užitočované.

P. CHORVÁT: DIE UNGARISCHE KÖNIGLICHE ARMEE VERSUS DAS
TSCHECHOSLOWAKISCHE FESTUNGSWERK – ZU DEN PROBLEMEN
DER INTERRAKTION

In der angeführten Studie befasst sich der Autor mit der Problematik der Interraktion von zwei wesentlichen Grössen, die aus der militärischen Hinsicht einen untrennbaren Bestandteil der sog. tschechoslowakischen Krise im Jahre 1938 bilden.

Die Studie besteht aus einigen, thematisch miteinander zusammenhängenden Kapiteln, wobei der Verfasser bei seiner Forschung den zugänglichen Archivmaterial von ungarischen, tschechischen und slowakischen Provenienz, als auch Zeitpresse und relevante Fachliteratur benutzte.

Der Verfasser macht zuerst den Leser mit dem Aufbau des tschechoslowakischen Festungswerk in der Slowakei und im Karpatenrussland in den 30er Jahren des 20. Jahrhunderts bekannt. Er verfolgt das Fortifikationsprozess in Koordinaten von Raum und Zeit, und zwar von 1933 bis 1938. Dabei führt er hier auch die Schwächen dieses Festungssystems an, wie z.B. die unzureichende Festung des Regions Karpatenrusslands, die Mangelhaftigkeiten in der Ausbildung der Garnisonen in den Festungen und weitere Momente.

Der Verfasser widmet weiter dem Kampfwert der ungarischen königlichen Armee im Jahre 1938 Aufmerksamkeit. Er legt dabei auf die Mittel Gewicht, die diese Armee bei einem mutmasslichen Angriff gegen die Tschechoslowakische Republik beim Durchbruch ins Festungswerk im Herbst 1938 verwenden konnte. Der Autor konzentriert sich vor allem auf die ungarische Artillerie, Panzertechnik, Luftwaffe und Paradesanteinheiten. Speziell wird auch die Problematik der ungarischen Militärsplionage behandelt. Anmerkungsweise dieser Einheiten – teilweise mit Ausnahme der Luftwaffe – stellt er fest, dass sie niedrigen Kampfwert bzw. Niveau hatten. Dazu trugen die vorigen Begrenzungen bei, die ihre Wurzeln in dem Friedensvertrag von Trianon hatten. Der Autor konzentriert sich folglich auf die Beschreibung von Militärkonflikten zwischen der tschechoslowakischen und ungarischen Armee, bzw. den paramilitärischen Truppen „Rongyosgárda“ auf dem Gebiet der Slowakei und des Karpatenrusslands, in den das Festungswerk eine wesentliche Rolle spielte. In dem Text schildert er ausführlicher den Militärzusammenstoss in der Nähe der Ortschaft Jesenské und die Militärkonflikte im Karpatenrussland. Während bei der Ortschaft Jesenské die Festigungen die drängenden ungarischen Militärtruppen anhalten konnten, die Situation im Karpatenrussland war abweichend. Die unzureichende Anzahl der Festungen in diesem Region konnte die Aktivitäten der paramilitärischen

106 KÁDÁR, G.: *A Ludovikától Sopronkőhidáig*. Budapest 1978, s. 309.

Einheiten „Rongyosgárda“ nicht verhindern und stellte grosse Ansprüche an die angemessene Tätigkeit der tschechoslowakischen Verteidiger im Binnenland.

Im Schluss der Studie analysiert der Verfasser den Einfall der Gebietsänderungen im 1938 auf das tschechoslowakische Festungswerk in der Slowakei. Im Folge des Wiener Schiedsspruches bemächtigte sich die ungarische königliche Armee der meisten Festigungen in der Slowakei kampflos. Ihr Kommando entschied folgend über die Auflösung der Objekte der tschechoslowakischen Grenzfestigungen und weiterer Mittel der Grenzfortifikation. Es ging um einen entgültigen Schritt in der beobachteten Interaktion.

In der vorgelegten Studie stellt der Autor auf Grund der Forschung von Archivmaterialien, Fachliteratur und Zeitpresse den Kampfwert der ungarischen königlichen Armee und der tschechoslowakischen Festungen während der sog. tschechoslowakischen Krise im Jahre 1938 in Verhältnis.

Er beschäftigt sich mit dem Aufbau des tschechoslowakischen Festungswerkes in der Slowakei und im Karpatenrussland, wobei er seine Aufmerksamkeit vor allem auf die Bestandteile der ungarischen Armee richtet, die im Jahre 1938 fähig waren, diese Festungen zu eliminieren, bzw. zerstören. Er widmet sich weiter auch den Konflikten zwischen der tschechoslowakischen und ungarischen Armee, bzw. den paramilitärischen Truppen „Rongyosgárda“, in den die Festungen eine wichtige Rolle spielten. Im Schluss der Studie orientiert sich der Verfasser auf den Einfall des Wiener Schiedsspruches auf die Existenz der Festungen und auf ihre folgende Liquidation durch die ungarische königliche Armee.